

4. Коломинский Я. Л. Полоролевое развитие ребенка в дошкольном возрасте / Я. Л. Коломинский, М. Х. Мелтсас // Генетические проблемы социальной психологии. – Минск, 1985. – С. 176-190.
5. Петровский А. В. Личность. Деятельность. Коллектив / А. В. Петровский. – М. : Политиздат, 1982. – 255с.
6. Психология современного подростка / Под ред. Д. И. Фельдштейна. – М. : Педагогика, 1987. – 240с.

Резюме: У даній статті описано процес гендерної соціалізації підлітків та процес засвоєння особистістю стандартів адресованих суспільством людям чоловічої й жіночої статі протягом входження особистості в соціальне оточення. Показано функції гендерної соціалізації та які моделі гендерної поведінки засвоює особистість протягом життя, тому що, процес гендерної соціалізації особистості продовжується до тих пір, поки продовжується її спілкування, соціальне пізнання, соціальна активність. Гендерна соціалізація здійснюється на рівні суспільства через такі інститути, як сім'я, система навчання, виховання, освіти і система ідеологічного впливу як свідомо організована, запрограмована і спеціалізована діяльність суспільства з метою формування у індивідів певних гендерних властивостей. Процес гендерної соціалізації починається з раннього дитинства, продовжується довгі роки і відбувається стадійно. Більшість наявних особливостей гендерної поведінки індивідів є наслідком соціально-історичних факторів, які обумовлюють зміст і функції гендерних ролей, які мають свої особливості в кожній культурі суспільства. У статті розкрито поняття "гендерна зрілість" та "гендерна ідентичність". Описано етапи формування гендерної ідентичності особистості в процесі гендерної соціалізації.

Summary: This article describes the process of gender socialization of adolescents and the process of mastering individual standards addressed by society to people men and women for entry of the individual into the social environment. Shown function of gender socialization and gender patterns of behavior that a person learns throughout life, so that the process of gender socialization lasts as long as it continues to communication, social cognition, social activity. Gender socialization is carried out at society through institutions such as family, education system, education, education system and ideological influence both consciously organized, programmed and specialized activities of the society in order to develop in individuals of certain gender characteristics. The process of gender socialization begins in early childhood, continued for many years and is phasically. Most of the available features of gender behavior of individuals is a result of social and historical factors that determine the content and function of gender roles, which have their own characteristics in each culture. This article deals with the concept of "gender maturity" and "gender identity." We describe the stages of the gender identity of the individual in the process of gender socialization.

Keywords: gender, gender socialization, gender identity.

УДК 316.647.5

М.І. ЛЕНДЕЛ

ПРОБЛЕМИ ЕТНІЧНОЇ ТОЛЕРАНТНОСТІ У ПСИХОЛОГІЇ

Резюме: Автором розкриті основні складові проблеми етнічної толерантності у психології. узагальнити та систематизувати теоретично концептуальні підходи щодо вивчення толерантності та етнічної толерантності у психології.

Ключові слова: толерантність, етнічна толерантність.

Постановка проблеми. Сьогодні неминучими є труднощі, що супроводжують будь-яку взаємодію між людьми, що є носіями інших національно-культурних просторів. Особливо актуальними є труднощі, що знаходить своє відображення у проявах нетолерантності до громадян, які розмовляють іншою мовою, мають інші релігійні погляди чи інші суспільно демократичні цінності. Тобто, труднощі зумовлені носіями інших національно-культурних просторів.

Мета: узагальнити та систематизувати теоретично концептуальні підходи щодо вивчення толерантності та етнічної толерантності у психології.

Сьогодні у психології існує багато підходів до розуміння сутності толерантності та етнічної толерантності зокрема. Дослідженню даної проблеми присвятили свої роботи В. Франкл, Е. Фром, О. Г. Асмолов, А. І. Гусев, З. С. Карпенко, Г. С. Кожухар, П. В. Лушин, М. В. Савчин, Г. Олпорт, А. Маслоу, В.В. Москаленко, В. В. Рибалка, Л. В. Засєкіна, О. А. Донченко, О. О. Леонтьєв, Н. М. Лебедева, О. М. Лозова, Г. У. Солдатова, В.С. Хомик та інші. У контексті психології К. Роджерса толерантності особистості зіставляється з поняттям емпатії. Дане поняття вчений характеризує як «відсутність гордовитості», а також схильність надавати допомогу оточенню у вирішенні різних проблем без натиску та директиви.

Інтолерантність як протилежний полюс толерантності у контексті агресивної поведінки аналізується в теорії соціального научіння А.Бандури. Основними детермінантами толерантної/інтолерантної поведінки, на думку вченого, є зовнішні чинники, а саме засоби масової інформації. Саме вони впливають на формування особистісної агресивності, яка виражається у різних формах не тільки інтолерантної а й насильницької поведінки.

Е. Еріксон має оптимістичний погляд на формування особистості, оскільки кожний життєвий період психосоціального розвитку має сильні та слабкі сторони, невдача в одній життєвій стадії може бути вирішена в протягом наступного періоду життя. Таким чином, для становлення толерантності як особистісної властивості у теорії Е. Еріксона найбільшого значення набувають два вікові періоди - підлітковий і юність. Погляди на природу толерантності у багатьох вчених збігаються. Так, до категоріального поля поняття толерантності належить відсутність агресивної поведінки (А. Бандура, Т. Адорно), свобода (Е. Фром і Г. Олпорт), емпатія (Г. Олпорта і К. Роджерс). Водночас, існують і суперечності у цих поглядах. Проте всі вони стверджують, що толерантність є важливою особистісною рисою, властивістю, ознакою, яка породжується як внутрішніми, так і зовнішніми чинниками, і виявляється в емпатійному, терпимому ставленні до інших. В.В.Москаленко ґрунтовно аналізує детермінанти формування диспозиційної толерантності: соціогенетичний, мікросередовищний (власне психологічний), біогенетичний. Соціогенетичний є суб'єктивно-об'єктивною умовою прояву толерантності в різних групах суспільства, зокрема у конкретних особистостях як представників цього суспільства. Цей фактор реалізується під впливом соціальних стереотипів, настанов, еталонів, в залежності від загальної спрямованості суспільства. Остання може бути гуманістичною, плюралістичною чи навпаки, авторитарною, антиособистісною. С.Л.Братченко розглядає толерантність як чинник ефективної міжособистісної взаємодії розглядається у праці С. Л. Братченко. На його думку, толерантність закладена у систему цінностей окремої людини - визнання рівності іншої людини, її прав та свобод

Вивчення поняття толерантності в межах етнічної психології розглянуто у працях Лебедевої Н. М., яка стверджує, що етнічна толерантність є основоположною запорукою мирного існування суспільства Л. Г. Почебут визначила п'ять рівнів етнічної толерантності: високий позитивний, середній позитивний, нормальний, середній негативний, високий негативний [2, с. 222-251].

Застосування особистісно-центрованого підходу до вивчення етнічної толерантності розглядає структурну модель етнічно толерантної особистості, яка містить три основних компоненти: когнітивний, афективний і конативний. Когнітивний компонент етнічно толерантної особистості представлено у вигляді знань і уявлень про національний характер, етнічні стереотипи та етнічні конфлікти різних етнічних груп. Національний характер - це система ставлень конкретної етнічної спільноти до різноманітних сторін оточуючої дійсності, що виявляється у стійких стереотипах їх мислення, емоційних реакціях і поведінці в цілому. Під етнічними стереотипами розуміють відносно стійкі думки узагальненого характеру про ту чи іншу етнічну групу. Під етнічним конфліктом розуміють будь-яку конкуренцію між групами - від реального протистояння за володіння обмеженими ресурсами до соціальної конкуренції - в усіх тих випадках, якщо у сприйманні однієї сторони протилежна визначається з позиції етнічної належності її членів

Афективний компонент тісно пов'язаний з емоційною сферою особистості та виражає емоційно-оцінний аспект ставлення до різних етнічних груп. Афективний компонент представлений системою емоційних переживань, які супроводжують поведінку особистості у полікультурному середовищі.

Конативний компонент слідує з мотиваційної сфери особистості і представлений мотивами міжособистісної взаємодії з представниками інших етнічних груп, а також реальною поведінкою стосовно цих осіб. Часто існують розходження між тим, що людина декларує відносно своєї етнічної толерантності, та реальними діями, які вона здійснює. Так, відомим у соціальній психології є, так званий парадокс Лап'єра, який виражає значні розходження між змістом атитуду та реальною поведінкою особистості. Відтак, важливими складовими конативного компонента, на наш погляд, є не соціальні настановлення, а міжетнічна, полікультурна спрямованість і міжетнічні, полікультурні інтереси, які формують в особистості готовність до ефективної міжетнічної взаємодії. Тісна взаємодія когнітивного у вигляді знань і уявлень, з афективним у сукупності різних видів емоцій, ґрунтується на особистісних переживаннях і зрештою породжує ставлення до представників різних етнічних спільнот. Взаємодія з конативним компонентом не тільки у вигляді міжетнічних інтересів і загальної міжетнічної спрямованості а й забезпечує формування етнічно толерантної особистості [3].

Висновки. Таким чином, у даній статті розглянуто толерантність як загальнолюдську проблему, розглянуто поняття толерантності через призму його різних інтерпретацій. Виокремлено суть різних концептуальних підходів щодо вивчення толерантності а саме: аксіологічного, ідеально-типологічного, конфліктологічного, онтолого-історичного, екзистенційно-гуманістичного, віткультурного та інших. Також у структурі феномену толерантності виділено два компоненти – сенсуальний та диспозиційний. Розглянуто п'ять рівнів етнічної толерантності. На підставі теоретичного узагальнення зазначені основні напрями вивчення етнічної толерантності.

Перспективою подальшого розвитку буде проведення емпіричного дослідження особливостей етнічної толерантності у студентської молоді.

Список використаних джерел:

1. Адорно Т. Исследование авторитарной личности. / Т. Адорно. – М. : Серебряные нити, 2001. — 416 с.
2. Бондырева С. К., Толерантность (введение в проблему). / С. К. Бондырева. Д. В. Колесов. —

- Воронеж: Изд-во НПО «МОДЭК», 2003. –240 с.
3. Кихтюк О. В. Психологічні особливості формування етнічної толерантності у студентської молоді: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук : спец. 19.00.07 „ Педагогічна та вікова психологія ” / О. В. Кихтюк. –Луцьк , 2010. – 20 с.
 4. Малахов В. А. Етика : курс лекцій: навч. посіб. / В. А. Малахов. – К. : Либідь, 2001. – 384 с.

Резюме. Автором раскрыты основные составляющие проблемы этнической толерантности в психологии. обобщить и систематизировать теоретически концептуальные подходы к изучению толерантности и этнической толерантности в психологии.

Ключевые слова: толерантность, этническая толерантность.

Summary. The author revealed the main components of the problem of ethnic tolerance in psychology. generalize and systematize the theoretical conceptual approaches to the study of tolerance and ethnic tolerance in psychology.

Keywords: tolerance, ethnic tolerance.

УДК 159.901.9

І.Я.МЕЛЬНИК

ЕМОЦІЙНО-ОЦІННИЙ КОМПОНЕНТ ПРОСОЦІАЛЬНОЇ ПОВЕДІНКИ У МОЛОДШОМУ ШКІЛЬНОМУ ВІЦІ

Резюме. В статті зроблена спроба проаналізувати роль емоційно-оцінного чинника просоціальної поведінки молодшого школяра. Виявлено критерії емоційно-оцінного компоненту просоціальної поведінки: формування ціннісних орієнтацій альтруїстичної мотивації, як похідної просоціальної поведінки, збереження пропріуму особистості, схильність до емпатії.

Ключові слова: Просоціальна поведінка, ціннісні орієнтації, пропріум, емпатія, молодший школяр.

Постановка проблеми. Практика роботи з дітьми показує, що розвивальна робота з формування просоціальної поведінки є найбільш ефективною в періоди, що характеризуються високою піддатливістю до виховних впливів. Одним з таких періодів є молодший шкільний вік, який за своєю психологічною сутністю належить до стабільних періодів життя, якому властиві плавність та узгодженість процесів. Формування просоціальної поведінки передбачає поступовий перехід від зовнішньої регуляції до саморегуляції у здійсненні особистістю вчинків. При першому способі регулятивні інстанції знаходяться в основному поза суб'єктом; при другому – є внутрішньо локалізованими, хоча опосередкований вплив зовнішнього підкріплення залишається достатньо дієвим. Обидва способи регуляції передбачають вплив зовнішніх та внутрішніх чинників, які складають діалектичну єдність, але міра представленості їх у регулятивному акті різна. Необхідність саморегуляції актуалізується за умови включення особистості до моральної колізії, коли треба самостійно прийняти рішення діяти певним чином, знайти способи для реалізації поставленої мети та оцінити результати власних вчинків. Ідентифікація, як механізм саморегуляції, дозволяє проникнути в стан іншої людини, зрозуміти її почуття та переживання. Також варто врахувати основні компоненти, що входять до структури просоціальної поведінки: когнітивно-мотиваційний, емоційно-оцінний, поведінковий компоненти.

Мета: є виокремлення емоційно-оцінного компоненту в структурі просоціальної поведінки молодшого школяра, виявити критерії прояву емоційно-оцінних чинників просоціальної поведінки.

Виклад основного матеріалу. В нашому дослідженні ми акцентували увагу на вивченні емоційно-оцінного аспекту моральності, що включає уміння відчувати емоційні стани учасників конфліктно-проблемної взаємодії, використовувати вербальну та кольорову інтерпретацію, здатність емоційно відгукуватися на події, контролювати стани, позначати їх. Сила емоційних проявів переважно залежить від системи цінностей, яка в молодшому шкільному віці знаходиться в процесі динамічного формування та характеризується нестійкістю та ситуативною гнучкістю, прагматизмом, відсутністю стійких уявлень про себе та соціальну ситуацію. Формування ціннісних орієнтацій молодших школярів є важливим чинником їхнього розвитку та здійснення просоціальних актів. У зв'язку з цим провідного значення у формуванні духовно-моральних цінностей набувають світоглядні установки особистості, на основі яких формується система ціннісних орієнтацій. Психологічні механізми формування ціннісних орієнтацій розглянуто у дослідженнях вітчизняних психологів Л. Божович [2], О. Леонтьєва [7], С. Рубінштейна [12]. Ціннісні орієнтації особистості, мають визначену цілісність і виконують регулюючу, інтегруючу й світоглядну функції. В процесі теоретичного обґрунтування з урахуванням системного підходу вивчення ціннісних орієнтацій, у дослідженнях В. Алексеевої [1], Б. Доданова [4], О. Дробницького [5] була визначена стійка структура. Зокрема, виділені компоненти ціннісних орієнтацій – когнітивний, емоційний, поведінковий, що надають можливість розвивати такі якості особистості, як духовна активність, вірність національній ідеї, гуманність, правдивість, щирість, гідність, самоповага, емпатія, емоційність.

Ціннісні орієнтації особистості варто розглядати з позиції трьох компонентів:

1. Пізнавальний – усвідомлення об'єктивних рис, властивостей, якостей явищ дійсності в їхній значимості для інших людей; усвідомлення фактів дійсності в їхній значимості для себе. Так якщо змоделувати